

Rapport 2004:37

Arkeologisk utredning etapp 1

Fossil åkermark i Rydsnäs

Västra Ryds socken
Ydre kommun
Östergötlands län

Clas Ternström

Fossil åkermark i Rydsnäs

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning och bakgrund	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Syfte och metod	5
Resultat	5
Västra Ryds socken	7
Referenser	7
Tekniska uppgifter	9

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

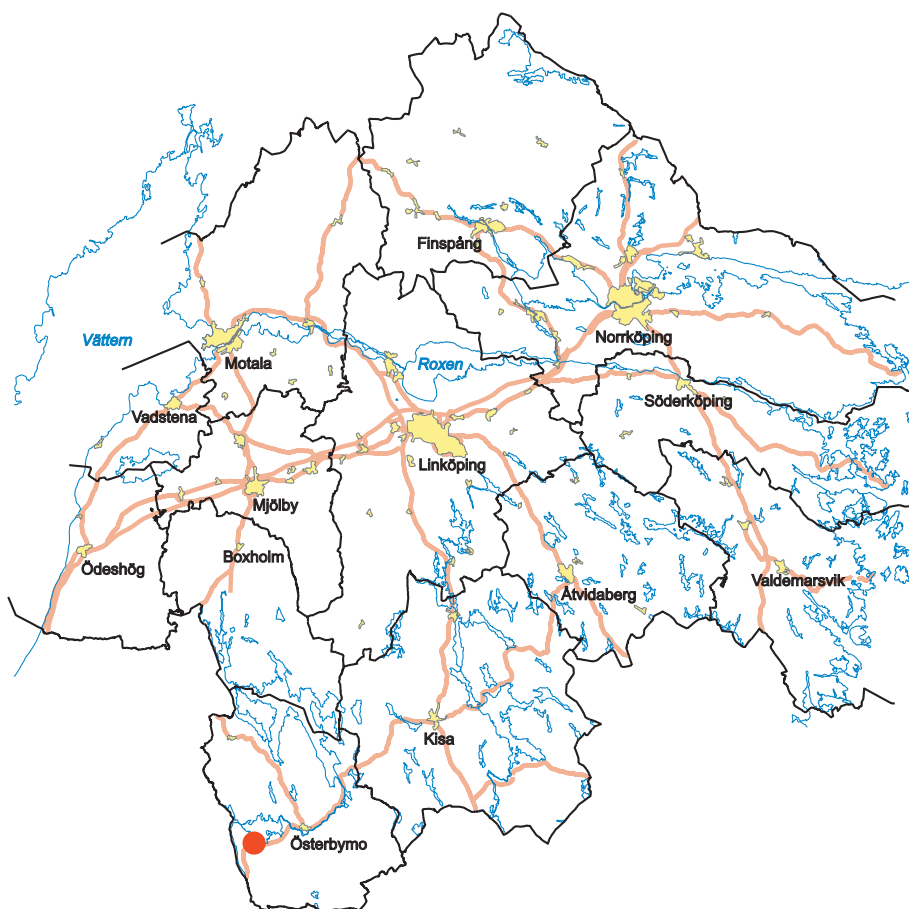
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

Under våren 2004 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 i Rydsnäs, Ydre kommun. Utredningen genomfördes på uppdrag av Ydre kommun och anledningen var planarbete. Utredningsområdet omfattade totalt ca 12 hektar. Ansvarig för utredningen var antikvarie Clas Ternström. Syftet var att ge en bild av forn- och kulturlämningar samt påvisa presumtiva lägen för forn- och kulturlämningar inom utredningsområdet.

Vid utredningens inledning var inga lämningar registrerade inom området. Vid utredningen påträffades två områden med fossil åker som är att betrakta som fornlämning.

Clas Ternström
antikvarie

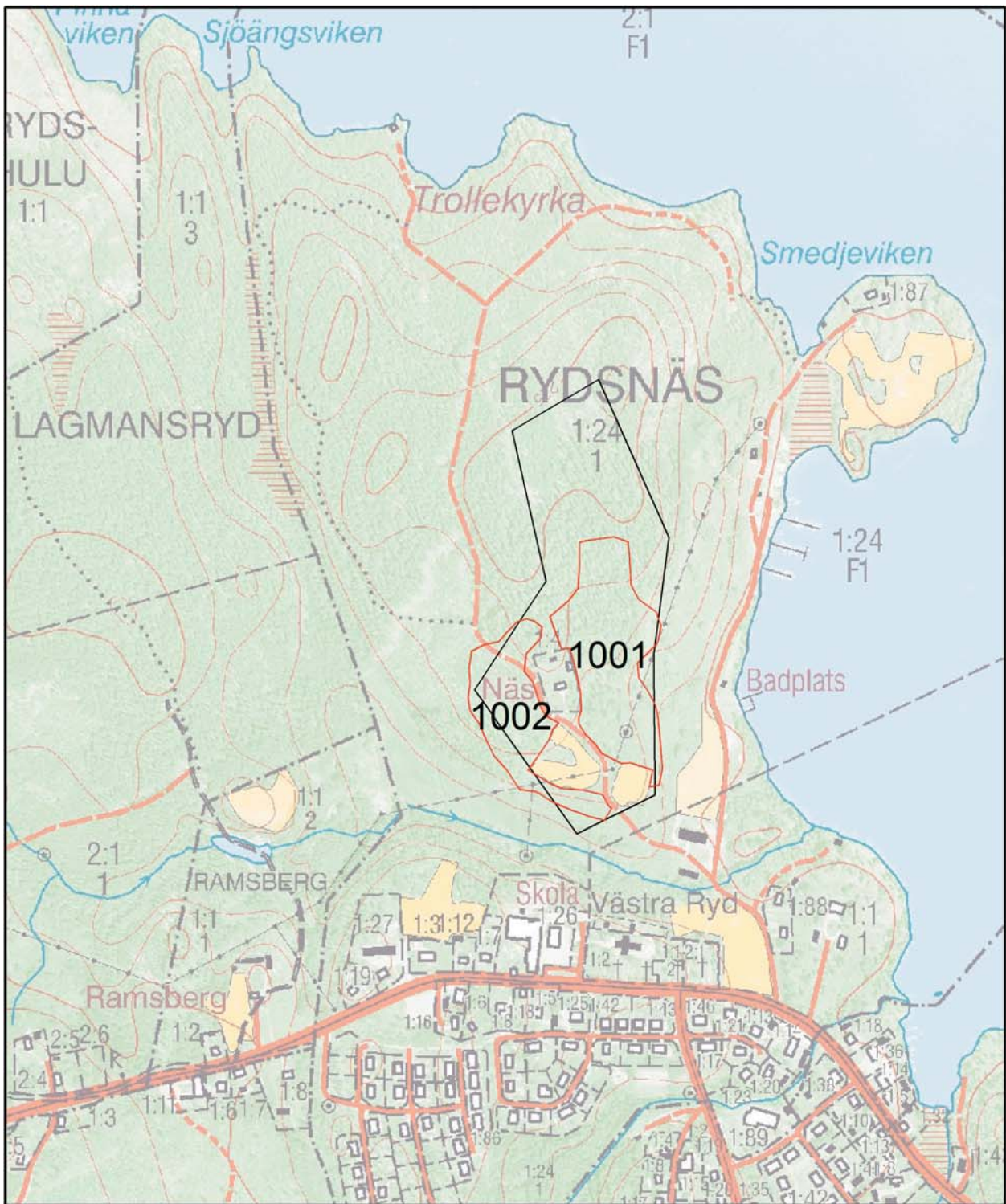

Teckenförklaring

1:50 000

Utredningsområde

Figur 2. Utdrag ur Topografiska kartan över Rydsnäs med undersökningsområdet markerat.

Teckenförklaring

1:10 000

- Utredningsområde
- Område med fossil åkermark

Figur 3. Utdrag ur Fastighetskartan (Ekonomiska kartans blad 7F 1c) med utredningsområdet markerat.

Inledning och bakgrund

Det aktuella arbetet föranleddes av upprättande av detaljplan samt planerad exploatering i form av vilabelbyggnad inom området Prästgårdsudden i Västra Ryd. Inom utredningsområdet ligger fastigheten Näs, vilken består av ett hus med tillhörande ekonomibyggnader. Huset utgör sommarstuga och berörs inte av planerad exploatering.

Topografi och fornlämningsmiljö

Arbetet planeras att ske norr om Västra Ryds samhälle. I Riksantikvarieämbetets fornminnesregister finns inga lämningar registrerade inom området för utredningen. Området runt Västra Ryds kyrka är dock en av länsstyrelsen utvald särskilt bevarandevärd kulturmiljö (K20 Ydre kommun). Den nuvarande kyrkan är uppförd 1880-82, men har haft en medeltida föregångare. Den medeltida kyrkan vet man inte mycket om.

Området ligger vid sjön Östra Lägerens södra strand och utgörs till största delen av skogsmark och omfattar ca 12 ha. Utredningsområdet består av en berg- och moränrygg som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Områdets östra del sluttar kraftigt ner mot sjön.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ge en bild av forn- och kulturlämningar samt påvisa presumtiva lägen för forn- och kulturlämningar inom utredningsområdet. Man kunde även ange platser av annan kulturhistorisk karaktär. Ett ytterligare syfte var att ange förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en exploatering.

Utredning etapp 1 utförs utan sökschaktsgrävning. För att klargöra om dold fornlämning är belägen inom området kan man gå vidare med en utredning etapp 2. Det samlade resultatet skall kunna utgöra ett underlag för uppdragsgivaren i fördjupat planeringsarbete, samt utgöra en grundstomme för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Utredningen genomfördes som en etapp 1, d v s utan ingrepp i marken, och innehöll två huvudmoment:

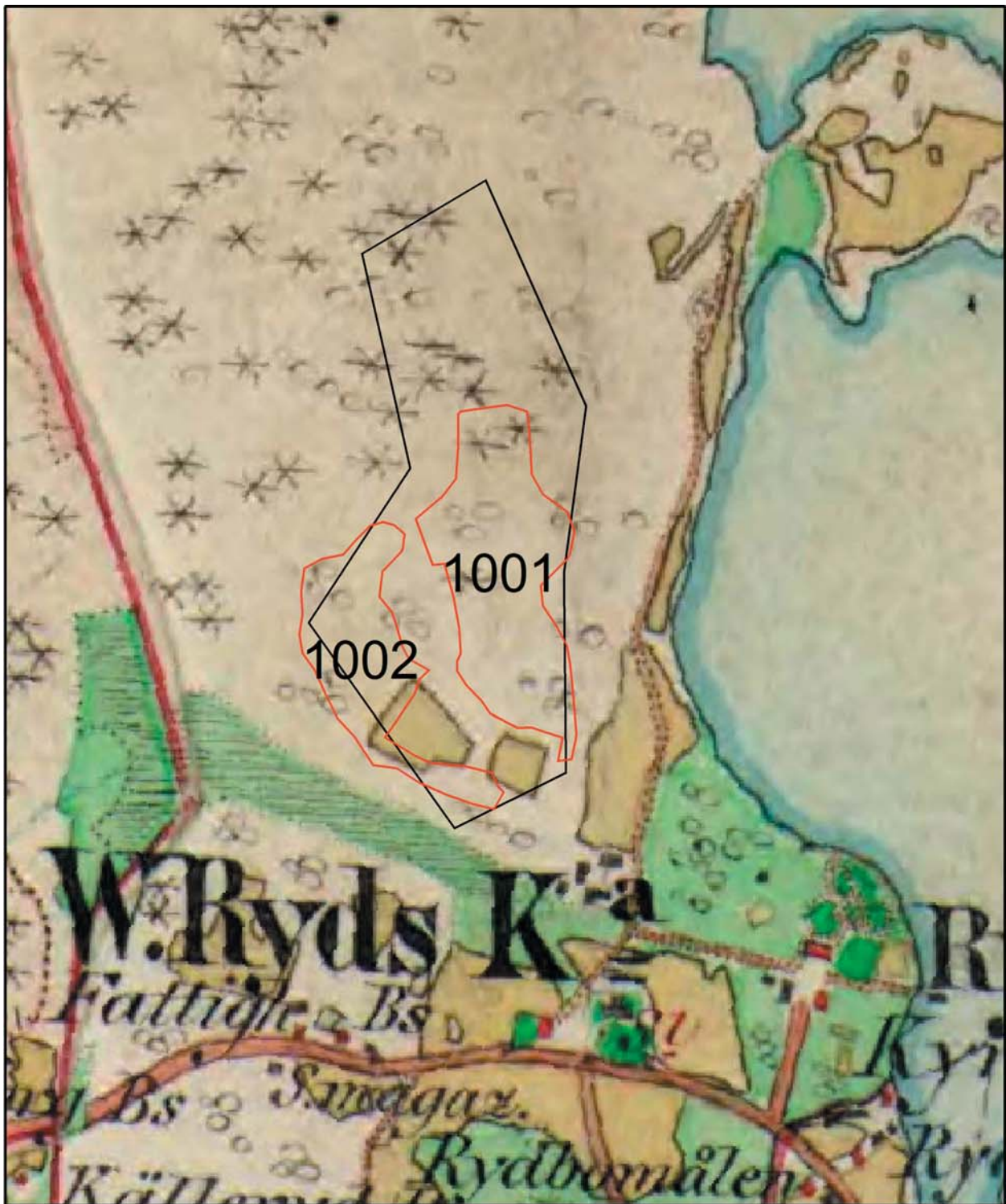
- Kart- och arkivstudier
- Specialinventering

Kartstudierna inriktade sig på äldre kartmaterial för att genom dessa lokalisera fornlämningar eller andra kulturhistoriskt värdefulla platser. Genom arkivstudierna inhämtades information om vad som hänt inom området och vad som finns dokumenterat. Specialinventeringen genomfördes som terrängrekonoscering i fält med syfte att lokalisera fornlämningar, kulturlämningar och platser där det bedömdes att möjligheten att dold fornlämning var belägen var stor. Lämningar som påträffades vid utredningen dokumenterades avseende läge, lämningstyp och omfattning genom upprättande av beskrivning samt inmätning med GPS. Inom Östergötlands länsmuseum sker den antikvariska bedömningen och registreringen av forn- och kulturlämningar i enlighet med RAÄ:s beslut 2002-12-17, för införande i Fornminnesregistret. Statusbedömningen följer RAÄ:s slutsdokument, enligt ovan.

Resultat

Nedan redovisas resultaten från såväl arkivstudier som inventering. Nyupptäckta fornlämningar redovisas med ÖLM-nummer sockenvis.

I utredningsområdets södra halva påträffades två områden med fossil åker bestående av röjningsröseområden. Inom dessa områden finns ett drygt 100-tal röjningsrösen men inga avgränsbara åkerformer. Rösena är i huvudsak 3-4 m i diam, 0,2-0,4 m i höjd med 0,15-0,25 m stora stenar. Områdena utgör skogsmark på såväl Häradskartan som en arealavmätning från år 1699 och är således av hög ålder. Båda områdena utgör således fast fornlämning (jfr RAÄ beslut 2002-12-17). Inom området finns även en ca 100 m lång och 0,2-0,4 m hög skalmur vilken överensstämmer med en hägnad på 1699 års karta.

Teckenförklaring

Häradskartan Ög, Västra Ryd 1868-77

1:7 000

- Utredningsområde
- Område med fossil åkermark

Figur 4. Utdrag ur Häradskartans blad Västra Ryd med utredningsområdet markerat. Vid tiden för kartans upprättande var den nya kyrkan ännu inte uppförd. Kartan är digitalt bearbetad.

I textbeskrivningen till kartan från år 1699 framgår följande om utredningsområdet:

”En liten uthmark stenig mäst af-rdiat (afswedjat, afrödijat?) warandes för öfrigt någon ung biörkskoug att nyttia till löffbrytande elliest ingen park att rödja eng utaff eller vidare att inrätta åker än deth som allaredan skiedt är”

Västra Ryds socken

ÖLM 1001

Lämningsstyp: Fossil åker

Egenskapsvärde, typ: Röjningsröseområde

Ekonomiskt kartblad: 7F 1c

Terräng: Belägen i sänka mellan mindre höjder. S delen består av ängsmark och den N av skogsmark.

Beskrivning: Röjningsröseområde, ca 320x130 m (N-S) bestående av ett 70-tal röjningsrösen. Rösena är i huvudsak 3-4 m i diam, 0,2-0,4 m h med 0,15-0,25 m st stenar. Enligt uppgift från karta 1699 är detta område inte åkermark, vilket talar för hög ålder.

ÖLM 1002

Lämningsstyp: Fossil åker

Egenskapsvärde, typ: Röjningsröseområde

Ekonomiskt kartblad: 7F 1c

Terräng: Belägen på V-sluttning av höjdrygg. S delen består av ängsmark och den N av skogsmark.

Beskrivning: Röjningsröseområde, ca 260x90 m (VNV-ÖSÖ) bestående av ett 60-tal röjningsrösen. Rösena är i huvudsak 3-4 m i diam, 0,2-0,4 m h med 0,15-0,25 m st stenar. Enligt uppgift från karta 1699 är detta område inte åkermark, vilket talar för hög ålder.

Referenser

Internet

<http://www.bebyggelseregistret.raa.se/>

<http://historiskakartor-avtal.lantmateriet.se/>

<http://www.sofi.se/>

Arkiv

Fornminnesregistret

Lantmateriet i Linköping

Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Kartmaterial

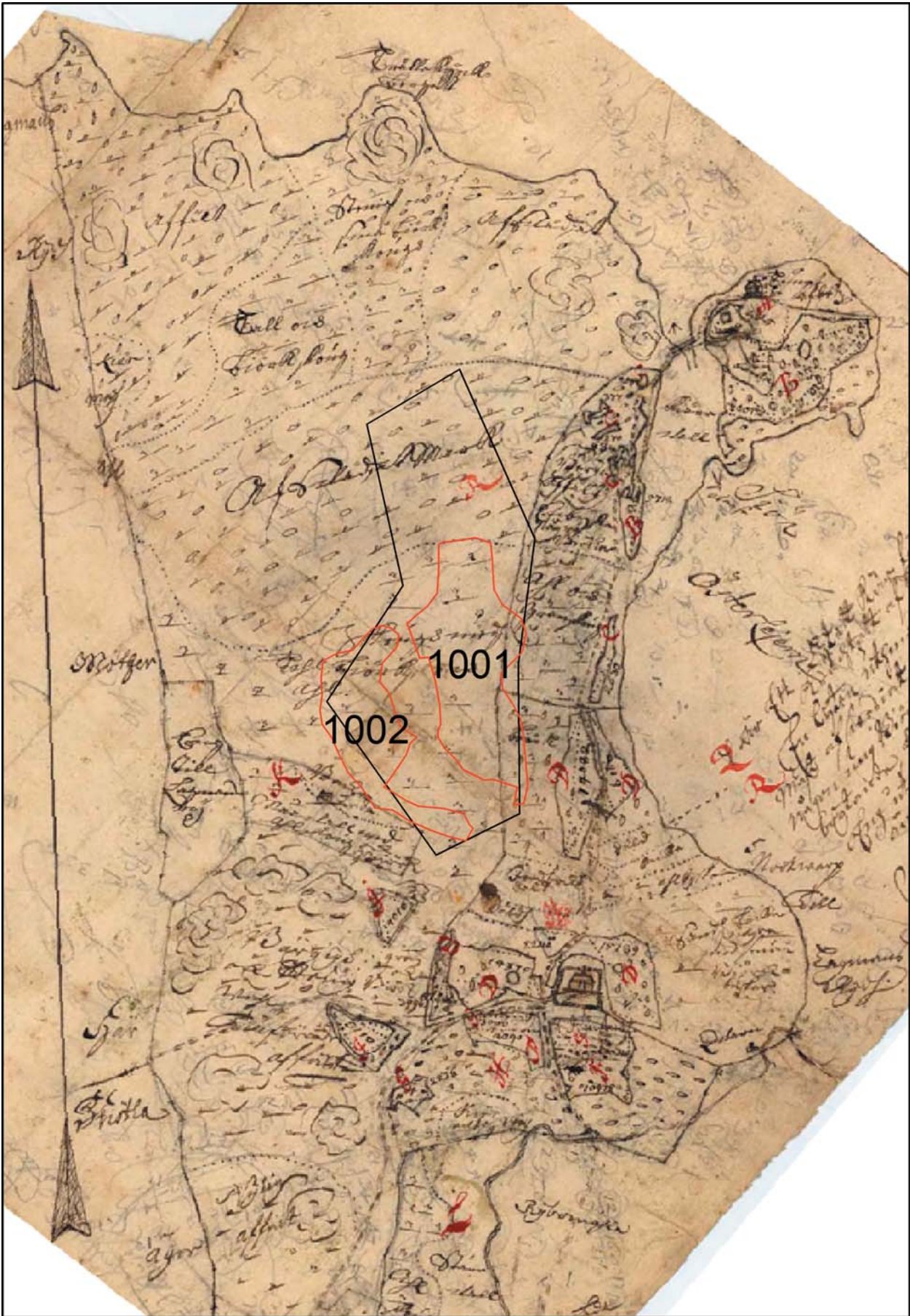
Ekonomiska kartan över utredningsområdet från åren 1948 och 1978.

Häradskartans blad Västra Ryd 1868-77.

Lantmateriet i Linköping: Västra Ryds socken akt 5.

<i>Socken/stad</i>	<i>Benämning</i>	<i>Lämningsstyp</i>	<i>Källa</i>	<i>Status</i>	<i>Åtgärd</i>
Västra Ryd	ÖLM1001	Fossil åkermark	Inv	Fornlämning	Förund
Västra Ryd	ÄLM1002	Fossil åkermark	Inv	Fornlämning	Förund

Figur 5. Sammanställning med förslag till ändringar och åtgärder

Teckenförklaring

- Utredningsområde
- Område med fossil åkermark

Tekniska uppgifter

Lokal	Rydsnäs 1:24
Socken	Västra Ryd
Kommun	Ydre
Län	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	7F 1c
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Koordinater	X6408840-6409400, Y1460700-1460950
ÖLM diarienummer	32/04
ÖLM konto	530007
Uppdragsgivare	Ydre kommun
Kostnadsansvarig	Som ovan
Projektledare	Clas Ternström
Fältarbetstid	2004-04-08
Fynd	Nej
Grafik	Clas Ternström
Digital kartbearbetning	Clas Ternström
Tolkning karttext	Freddie Hallberg
Grafisk form	Lasse Norr
Rapport	2004:37 © Östergötlands länsmuseum
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Figur 6. Utdrag ur arealavmätning över Västra Ryd från år 1699 med undersökningsområdet markerat (Lmv, Ög, Västra Ryds socken, akt 5). Kartan är digitalt bearbetad.

